

Maria Jaworska

DROGA DO SUKCESU EKONOMICZNEGO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

50 lat istnienia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) rodzi refleksje oraz chęć zwrócenia uwagi na fundamenty idei integrowania systemu ekonomicznego wybranych państw Europy. Warto przypomnieć początek, przebieg i skutki ponadnarodowego sposobu funkcjonowania i sterowania procesami rozwoju z respektowaniem kryteriów globalnej gospodarki.

Wśród przewodnich myśli ówczesnych decydentów dominowała wizja tworzenia dobrobytu społeczeństwa każdego kraju. Zatem integracja europejska zakreślała obszar potencjalnych możliwości w zmierzaniu do osiągnięcia strategicznego celu, jakim jest najwyższy poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego gospodarki. Można to również ująć, jako drogę prowadzącą do sukcesu ekonomicznego Unii Europejskiej. Ewolucja strukturalna – jej kierunek, zakres, kryteria i właściwe tempo, a także aktywność ekonomiczna państw w tworzeniu mechanizmów sprzyjających zmianom strukturalnym stanowią przedmiot badań opracowania. Celem zaś jest podkreślenie znaczenia metod badawczych, tj. efektu strukturalnego i rachunku taksonomicznego, umożliwiających dokonanie oceny kwantytatywnej ewolucji strukturalnej. Na szczególne podkreślenie zasługuje istnienie tych narzędzi badawczych i ich zastosowanie w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Źródłem danych są opracowywane i publikowane przez OECD raporty, które pozwalają na kompleksowe międzynarodowe porównania. Ważny jest także syntetyczny rys historyczny z wyeksponowaniem doświadczeń praktyki gospodarowania o charakterze prawidłowości i tendencji rozwojowych. Istotne jest to zwłaszcza dla jej nowych członków, w tym dla Polski.

Po II wojnie światowej dwie idee zdominowały gospodarkę europejską. Pierwsza – zjednoczenie Europy, które wydawało się wówczas niemożliwe do urzeczywistnienia, druga natomiast – intensywna industrializacja z główną siłą napędową, tj. przemysłem górnictwa węglowego i stalowym jako podstawą rozwoju przemysłu ciężkiego. Rozwiązania instytucjonalne gwarantował Układ paryski decydujący o powstaniu 18 kwietnia 1951 r. Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS) [Ber-

naś i in. 2002, s. 18; Hansen 2003]. Wśród celów i zadań EWWiS na wyeksponowanie zasługują: utworzenie wspólnego rynku pomiędzy państwami członkowskimi obejmującego surowce i produkty przemysłu węglowego i hutniczego, nadzorowanie rynku i korygowanie nieprawidłowości, przyspieszenie rozwoju gospodarczego oraz podniesienie stopy życiowej społeczeństw.

Przełomowym momentem w wyznaczaniu kierunków ewolucji strukturalnej był deficyt energetyczny, zwłaszcza w dziedzinie paliw płynnych i gazu, który nastąpił w połowie lat 50. Zwrócono wówczas uwagę na inne źródło, tj. energię atomową, a przemysł atomowy postrzegany był jako przyszłość gospodarki europejskiej. Badania nad pokojowym wykorzystaniem energii jądrowej przekraczały indywidualne możliwości państw. Tym samym spowodowały powstanie w 1957 r., na podstawie Traktatu rzymskiego, Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej – Euroatom¹. Za główne cele i zadania Euroatom przyjął pokojową współpracę w dziedzinie rozwoju technologii jądrowych, tworzenie i szybki rozwój przemysłu nuklearnego, przyczynianie się do poprawy standardów życia w państwach członkowskich poprzez swobodny rozwój techniki, przepływ specjalistów, zabezpieczenia transportu i gwarancje wykorzystania materiałów oraz paliw jądrowych, rozwój badań, ustalanie jednolitych standardów i norm bezpieczeństwa, zapewnienie właściwego i sprawiedliwego zaopatrzenia użytkowników w minerały i paliwa atomowe, ułatwianie inwestycji i tworzenie wspólnych instalacji do wykorzystania energii atomowej.

W realizacji przedsięwzięć niezbędne było sprecyzowanie programów badawczych umożliwiających jednoczesny rozwój przemysłu atomowego, najbardziej zaawansowanego technologicznie. Obszary badań koncentrowały się wokół budowy reaktorów, atomowego napędu statków, zastosowania techniki jądrowej w medycynie i rolnictwie, produkcji energii jądrowej oraz kontroli materiałów rozszczepialnych.

Należy podkreślić, że przemysł atomowy, lotniczy, kosmiczny i obronny należały do dziedzin o największej kapitochłonności. W strukturze przemysłu natomiast dominowały wciąż sektory tradycyjne, tj. przemysł górniczy, stalowy, włókienniczy, okrętowy, pomimo dostrzegania aspektów rozwoju technologicznego, m.in. w konieczności wspierania badań przez państwo. Aktywność w tym zakresie stała się realna dopiero od drugiej połowy lat 60. ubiegłego stulecia. Dostrzeżono bowiem wówczas pogłębianie się luki technologicznej między przemysłem europejskim a amerykańskim i japońskim. Widocznym symptomem była sukcesywna utrata pozycji konkurencyjnej państw Wspólnoty w zakresie wyrobów wysokiej techniki. Tradycyjne sektory zaczęto postrzegać jako schyłkowe, problemowe, które należało restrukturyzować. Zmiana preferencji w polityce przemysłowej spowodowała wsparcie finansowe i organizacyjne rozwoju dziedzin nowoczesnych – wschodzących, takich jak elektronika, informatyka, telekomunikacja, biotechnologie.

¹ Podobnie jak EWWiS oraz Europejską Wspólnotę Gospodarczą powstałą również w 1957 r. utworzyły ją te same państwa, tj. Niemcy, Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg i Włochy.

2. Europejskie programy ramowe

Pod koniec lat 70. zostały powołane Grupa Zadaniowa ds. Technologii Informatycznych (ITTF) oraz grupa robocza Prognozowanie i Ocenianie w Nauce i Technologii (FAST). Efektem tego było przyjęcie przez Radę Wspólnoty w 1981 r. programu strategicznego działania w zakresie mikroelektroniki i technologii informatycznych ESPRIT (Europejski Program Badawczy w zakresie Technologii Informatycznych).

Polepszenie europejskiej bazy technologii informatycznych spowodowało również gwałtowny rozwój badań w sektorze telekomunikacyjnym. Programy badawcze stworzyły podwaliny pod systemy szerokopasmowej telekomunikacji światłowodowej. Szersze obszary badań, sięgające od technologii laserowych do biologii, przyciągnęły i zaangażowały w procesy badawczo-wdrożeniowe małe i średnie przedsiębiorstwa.

Sukcesy nowego podejścia w realizacji europejskich programów naukowo-badawczych i rozwojowych w ramach przemysłu wysokiej techniki spowodowały, że Komisja Europejska zdecydowała się usystematyzować działania. Pierwszy Program Ramowy obejmujący lata 1984-1987 wyznaczył strategię Wspólnoty w zakresie nauki i technologii, wskazał cele w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego możliwe do osiągnięcia na poziomie wspólnotowym wraz z kryteriami uczestnictwa i finansowego wsparcia. Przedmiotem działalności było tworzenie nowych produktów w sektorach tradycyjnych, zmiany technologiczne, poprawa zarządzania zasobami energetycznymi. W latach 1987-1991 realizowano Drugi Program Ramowy mający wzmocnić międzynarodową konkurencyjność przemysłu w sektorach o dużym zaawansowaniu technologicznym oraz wspólne inicjatywy w sferze badawczo-rozwojowej.

Należy mocno podkreślić, że kierunek zmian struktury przemysłowej ugruntował tendencję rozwoju przemysłu. Kolejne programy ramowe, tj. trzeci, realizowany w latach 1990-1994, czwarty (1994-1998), piąty (1998-2002) wzmocniały związki nauki z przemysłem, podstawy technologiczne, naukowe oraz konkurencyjność na arenie międzynarodowej. Przeznaczono również fundusze na współpracę z krajami trzecimi, w szczególności Europą Środkową i Wschodnią².

Większe skoncentrowanie się na problemach ważnych w skali Europy, mniejsza liczba priorytetów badawczych przy zwiększonym ich finansowaniu, podniesienie

² http://www.isep.pw.edu.pl/~iwanowsm/europa/1234_PR.html: W ramach Czwartego Programu Ramowego przeznaczono fundusze na współpracę z krajami trzecimi. European Innovation Scoreboard 2004, European Commission, Brussels 2004; Third Community Innovation Survey (CIS-3), European Commission, Brussels, 2004; Comparative Analysis of Innovation Performance, European Innovation Scoreboard 2004, European Commission, Brussels 2004; Innovation in the new Member States and Candidate Countries – Output, Barriers and Protection, Statistics in Focus 13/2004, Eurostat 2004, Euro Info Centre, Fundusz Współpracy, Rynki Zagraniczne, Warszawa, <http://www.euroinfo.org.pl>; <http://encyklopedia.pwn.pl>; Portal informacyjny Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, <http://web.mg.gov.pl>, 2003; European Economy, The UE Economy: 2000 Review, The World Factbook 2001.

zdolności gospodarki europejskiej do skutecznego konkutowania na rynku światowym – to główne zamierzenia Szóstego Programu Ramowego obejmującego lata 2002-2006.

Należy zaznaczyć, że w ciągu ostatnich lat największe sukcesy technologiczne UE odniosła w badaniach przestrzeni kosmicznej i aeronautyce, chociaż były to inicjatywy narodowe, a nie wspólnotowe. Zintegrowany system ekonomiczny doprowadził jednak sektor do poziomu lidera światowego rynku przemysłowego. Przesłanką i strategicznym celem przeobrażeń strukturalnych przemysłu Unii Europejskiej jest rozwój gospodarki opartej na wiedzy.

3. Spójność ekonomiczna i społeczna Unii Europejskiej

Jednolity Akt Europejski, który wszedł w życie 1 lipca 1987 r., po raz pierwszy jako priorytet Wspólnoty uznaje spójność (*cohesion*) ekonomiczną i socjalną. Przyjęto program zakładający w latach 1987-1992 podwojenie środków budżetowych przeznaczonych na przedsięwzięcia strukturalne.

14 stycznia 1989 r. wprowadzona została reforma instrumentarium polityki regionalnej. Nowe wyzwania znalazły wyraz w dyspozycjach Rady Europejskiej z 11/12 grudnia 1992 r. dotyczących podwojenia wydatków w okresie 1993-1999. Realizacja postanowień Traktatu o Unii Europejskiej z Maastricht łączyła się z utworzeniem Funduszu Spójności (*cohesion*) oraz zwróceniem uwagi na pełniejszą koordynację prac z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym.

Główne kierunki zmian dotyczą dostosowania polityki regionalnej, środków i rozwiązań instytucjonalnych do wyzwań procesu rozszerzenia o państwa Europy Środkowej i Wschodniej, co znalazło wyraz w reformie polityki strukturalnej w ramach dokumentu Agenda 2000. Ważne są zatem cele Traktatu z Maastricht. Zadaniem pierwszoplanowym jest spójność ekonomiczna i społeczna, zagwarantowanie solidarności wspólnotowej z państwami regionami oraz grupami ludności gorzej sytuowanymi poprzez sprawiedliwy podział efektów integracji europejskiej, a także przyspieszenie zbliżenia się poziomów społeczno-ekonomicznego rozwoju państw mniej rozwiniętych umożliwiającą przyłączenie się do unii ekonomicznej i monetarnej. Poza tym istotne są również korekta aktualnych nierówności, m.in. płac, rozwiązań socjalnych, sieci infrastrukturalnych, jakości, produktywności, a także potencjalnych źródeł naruszania konkurencji, znacznych migracji itp., kreowanie europejskiego rynku pracy na rzecz bardziej zagrożonych (młodzież, niedostosowani społecznie, długotrwale bezrobotni, dotknięci restrukturyzacją itp), aktywny wpływ na wzrost konkurencyjności i zatrudnienia z uwzględnieniem infrastruktury i projektów kształcenia oraz przyspieszenie reform strukturalnych niezbędnych do przygotowania Europy do trzeciego tysiąclecia.

Przedłużając istniejące elementy polityki strukturalnej, reforma z 1999 r. (Agenda 2000) ma następujące cele: poprawę skuteczności instrumentów strukturalnych poprzez redukcję celów tej polityki i inicjatyw wspólnotowych, poprawę zarządza-

nia i doprecyzowanie podziału odpowiedzialności między różnymi uczestnikami, podtrzymanie poziomu budżetowego na rzecz spójności ekonomicznej i społecznej oraz rozszerzenie wysiłków przyszłych państw członkowskich odnośnie do spójności regionalnej.

Spojrzenie retrospektywne eksponuje długofalową konsekwencję w formułowaniu i osiągnięciu strategicznych celów Unii Europejskiej. Stworzony fundament jednolitego ponadnarodowego sposobu sterowania zmianami strukturalnymi zapewnił respektowanie przez wszystkie państwa członkowskie tych samych zasad, norm i reguł postępowania w kształtowaniu oraz doskonaleniu mechanizmu rozwojowego gospodarki. Tym samym zagwarantował właściwe tempo i kierunek ewolucji strukturalnej, zgodnej z prawidłowościami rozwojowymi w tym zakresie.

4. Badanie efektu strukturalnego i miar gradacji rozwoju gospodarczego w latach 1993-2003

Przeprowadzone badania empiryczne, dotyczące efektu strukturalnego, a także miar i gradacji rozwoju gospodarczego w latach 1993-2003, pozwalają ocenić skuteczność współzależnego funkcjonowania państw Unii Europejskiej. Należy zaznaczyć, że wyznaczony przedział czasowy badań nie jest przypadkowy. W tym okresie nastąpiło bowiem zintensyfikowanie procesów restrukturyzacji i reindustrializacji w obszarze UE-15, a także odnośnie do przyszłych członków, z punktu widzenia spełnienia kryteriów ich akcesji. Ratyfikacja Układu Europejskiego w 1994 r. była podstawą ścisłego sprecyzowania kierunku i zakresu niezbędnych przedsięwzięć dostosowawczych do standardów Unii Europejskiej. Ponadto w latach 90. nastąpiły zdecydowane przeobrażenia makrostruktury, tzn. pojawiły się dominacja w strukturze PKB i zatrudnieniu sektora usług i spadek udziału przemysłu. Strategicznym kierunkiem restrukturyzacji stał się sektor technologii informacji i komunikacji. Wyraźnie zarysowała się w praktyce gospodarowania państw prawidłowość rozwojowa – uzależnienie dynamizacji wzrostu gospodarczego od innowacji, które pozwalają osiągnąć szybsze tempo ogólnego rozwoju w warunkach intensywnych sektorowych zmian strukturalnych. Innowacje stanowią bowiem podstawę przeobrażeń struktur przemysłu wywołujących efekt strukturalny, co w konsekwencji oznacza poprawę ekonomicznej efektywności gospodarki.

Zastosowanie rachunku taksonomicznego umożliwiło dokonanie gradacji rozwoju gospodarczego UE-15 w latach 1993 i 2003 (por. tab. 1).

Gradacja rozwoju gospodarczego w wyróżnionych latach pozwala zaobserwować zdecydowaną poprawę miar rozwoju w Luksemburgu, Irlandii i w Hiszpanii, natomiast pogorszenie nastąpiło w Portugalii i we Włoszech. Interesujący jest również pomiar efektu strukturalnego. Dla czytelności rozważań kolejność państw wiąże się z poziomem rozwoju osiągniętym w 2003 r.

Tabela 1. Gradacja rozwoju gospodarczego UE-15 w 1993 i 2003 r.

Posortowane MRG 1993		Posortowanie MRG 2003	
Wielka Brytania	0,24698	Luksemburg	0,28456
Francja	0,20427	Irlandia	0,20697
Holandia	0,19378	Belgia	0,18564
Niemcy	0,19235	Wielka Brytania	0,16897
Szwecja	0,19187	Francja	0,16722
Luksemburg	0,17841	Szwecja	0,15917
Belgia	0,16229	Niemcy	0,14500
Dania	0,15177	Holandia	0,14170
Austria	0,14661	Austria	0,14104
Finlandia	0,11258	Dania	0,13328
Włochy	0,09681	Finlandia	0,12480
Portugalia	0,09648	Hiszpania	0,09738
Irlandia	0,07609	Grecja	0,09062
Grecja	0,03581	Włochy	0,03598
Hiszpania	0,03305	Portugalia	0,03487

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Jaworska 2007].

Tabela 2. Efekt strukturalny w latach 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003.

Rok bazowy 1993 (w %)

Luksemburg	38,32	27,12	25,33	24,08	32,61	43,55	42,57
Irlandia	0,42	1,54	3,49	8,72	9,91	8,52	7,29
Belgia	14,29	14,43	15,69	15,89	15,03	15,51	17,23
Wielka Brytania	6,49	25,81	25,09	16,29	10,11	0,51	0,25
Francja	12,35	8,96	4,07	4,30	0,90	2,25	2,12
Szwecja	0,00	0,00	0,00	4,73	3,13	3,18	3,19
Niemcy	27,33	20,69	16,52	26,02	21,66	32,06	21,44
Holandia	20,17	29,71	32,16	10,72	5,55	4,85	2,66
Austria	0,00	6,45	39,67	9,11	4,32	20,77	6,30
Dania	0,02	0,02	0,01	1,09	14,02	9,08	14,60
Finlandia	0,00	0,00	0,00	2,28	2,02	1,93	2,57
Hiszpania	13,05	30,58	21,84	18,90	14,46	10,61	11,00
Grecja	95,99	52,21	53,53	20,04	14,57	11,00	17,76
Włochy	8,53	7,03	6,85	7,54	9,43	10,08	9,62
Portugalia	21,90	14,16	20,81	17,02	17,18	25,01	28,02

Źródło: obliczenia własne na podstawie:

<http://dxdoi.org/>, <http://www.umsl.esu/services/govdocs/wofact2004/>.

We wszystkich krajach wystąpiły dodatnie wartości efektu strukturalnego [Jaworska 2007, s. 214-246], co świadczy jednoznacznie o pozytywnym wpływie zmian w sektorowej strukturze produkcji na społeczną wydajność pracy. Rozpiętość oddziaływania jest dość znaczna, bo sięga wielkości od 0 do 95,99%. Szczegółowa analiza i wyniki badań empirycznych są dowodem pozytywnych zmian strukturalnych zachodzących we wszystkich państwach Unii Europejskiej.

W Luksemburgu wielkość efektu strukturalnego jest znaczna – 38,32% w 1997 r. 24,08% w 2000 r. i aż 42,57% w roku 2003. Wzrost społecznej wydajności pracy spowodowały zatem zmiany w strukturze produkcji przemysłowej. Znajduje to również potwierdzenie w ponad 7-krotnym wzroście wydajności pracy w przemyśle, z 44 978,5 w 1993 r. do 335 970,3 w roku 2003. Oznacza to, że ponad 3-krotnie wydajność pracy w przemyśle przekroczyła w 2003 r. poziom osiągnięty w gospodarce narodowej, tj. wielkość 89 592,1, oraz prawie 5-krotnie w usługach, tj. 68 611, która zmniejszyła się z poziomu 77 053,2 odnotowanego w 1993 r. Udział przemysłu w PKB zwiększył się w badanych latach z 21 do 30%, natomiast radykalnie spadł w zatrudnieniu z 31,6 do 8%. W przypadku usług zaobserwowano spadek w PKB z 74 do 69%, ale zdecydowany wzrost w zatrudnieniu – z 65 do 90,1%. Wskaźnik bezrobocia zwiększył się z 2,6% w 1993 r. do 3,7% w 2003 r. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wzrósł prawie 7-krotnie: z 10 468 mln dolarów do 73 191 mln dolarów, a w wpływie odnotować można znamienny wzrost z 3850 mln dolarów w 1993 r. do 81 813 mln dolarów w 2003 r. Krajowe wydatki na badania i rozwój utrzymały się na poziomie 1,71% PKB. Najwyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego pokazuje wskaźnik PKB na osobę, który wzrósł z 30 144 dolarów w 1993 r. do 55 100 dolarów w 2003 r. Luksemburg, współtwórca Unii Europejskiej, jest jednym z głównych ośrodków finansowych świata. Główne instrumenty ekonomiczne wykorzystywane przez rząd w celu przyciągnięcia jak największej liczby inwestorów zagranicznych to – system subwencji, ulg podatkowych oraz prawodawstwo.

W Irlandii zauważalną tendencją było sukcesywne zwiększanie się efektu strukturalnego – od 0,42% w 1997 r. do 8,72% w roku 2000; niewielki spadek nastąpił w 2003 r. – do 7,29%. Odzwierciedla to przeobrażenia w strukturze produkcji przemysłowej mające wpływ na społeczną wydajność pracy, podobnie jak zdecydowany postęp w sektorowych wydajnościach pracy, na poziomie powyżej 90%. W latach 1993-2003 udział przemysłu w PKB wzrósł z 38,6 do 46%, a w zatrudnieniu z 26 do 29%. Bardzo widoczny był również wzrost wydajności pracy z 58 913 w 1993 r. do 118 877,4 w roku 2003, znacznie powyżej wielkości w gospodarce narodowej, tj. 74 944,4, i w usługach – 58 290,1 w 2003 r., a 35 506,5 w roku 1993. Należy przy tym zaznaczyć, że udział usług w PKB zmalał z 52,5 do 49%, a w zatrudnieniu wzrósł z 58,9 do 63%. Nastąpił radykalny spadek bezrobocia z 15,6% w 1993 r. do 4,6% w 2003 r. Znamienny jest również napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych, w wypadku którego odnotować można wzrost z 1068 mln dolarów w 1993 r. do 25 463 mln dolarów w 2003 r. Niewielki był natomiast w badanych latach wpływ, tj. 218 mln dolarów i 1908 mln dolarów. Krajowe wydatki na badania i rozwój zwiększyły się

z 0,93 do 1,12% w PKB. Odbiciem zintensyfikowanych procesów rozwojowych jest radykalna poprawa dobrobytu materialnego wyrażająca się we wzroście PKB na osobę z 14 872 dolarów w 1993 r. do 29 800 dolarów w 2003 r. Należy zaznaczyć, że Irlandia w latach 80. należała do najsłabszych ekonomicznie państw Wspólnoty. Na wyeksponowanie zasługują czynniki, które przyczyniły się do rozwoju jej gospodarki. Można je uznać za wzorzec dla nowych państw członkowskich. Wśród nich na podkreślenie zasługuje otwarta polityka gospodarcza i inwestycyjna. Od lat 60. Irlandia jest zaangażowana w proces liberalizacji handlu, któremu towarzyszy polityka gospodarcza aktywnie promująca zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Inne skuteczne instrumenty to: polityka finansowa i podatkowa, konkurencyjne koszty pracy, wykwalifikowana angielskojęzyczna siła robocza, dobra infrastruktura telekomunikacyjna oraz dostęp do rynku Unii Europejskiej. Bardzo ważne są również związki z silną gospodarką amerykańską, sukces globalnej technologii, a także fundusze strukturalne z UE, które były efektywnie wykorzystywane w celu poprawy infrastruktury, podniesienia poziomu kwalifikacji, wzrostu potencjału gospodarki i jej atrakcyjności dla inwestycji zagranicznych. Należy podkreślić, że w 1987 r. Irlandia podjęła kroki prowadzące do zredukowania deficytu budżetowego oraz rosnącego długu publicznego. Dyscyplina fiskalna pomogła wykreować od 1997 r. nadwyżki budżetowe oraz zredukować wysokość długu publicznego ze 125 do 50% PKB. Polityka publiczna była i jest innowacyjna, elastyczna i dostosowana do potrzeb. Inne czynniki to gwałtowny przyrost siły roboczej, zwiększony udział kobiet w rynku pracy, znaczna imigracja, poprawa sytuacji w szkolnictwie publicznym oraz kształcenie specjalistów w dziedzinie informatyki.

W Belgii efekt strukturalny był znacznie większy, bo na poziomie 14,29% w 1997 r., 15,89% w roku 2000 i 17,23% w 2003 r., co odzwierciedla zmiany w strukturze produkcji przemysłowej i ich wpływ na wzrost społecznej wydajności pracy. Przeobrażenia w makrostrukturze oraz wyraźna poprawa sektorowych wydajności pracy miała również swój znamieny udział we wzroście relacji. W badanym okresie przemysł wykazywał zmniejszający się udział w strukturach PKB i zatrudnieniu, tj. odpowiednio z 28 do 24,4% oraz z 28 do 25% odpowiednio w początkowym 1993 r. i końcowym roku 2003. Natomiast wydajność pracy wzrastała z 48 206,5 do 64 956,8, nie przekraczając w 2003 r. wielkości dla gospodarki narodowej, tj. 66 554,1, a także usług – 67 739,3. Sektor usług zwiększył swój udział w PKB z 70 do 74,3%, a w zatrudnieniu z 69,7 do 73%. Bezrobocie kształtowało się na zbliżonym poziomie, tj. 8,6% w 1993 r. i 7,9% w 2003 r. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wzrósł z 10 468 mln do 31 345 mln dolarów, ale bardzo znacznie zaznaczył się wzrost w wypływie, tj. z 3850 mln dolarów w 1993 r. do 38 960 mln w 2003 r. Zwiększył się również istotnie poziom krajowych wydatków na badania i rozwój w badanych latach: z 1,62 do 2,31% PKB, a także PKB na osobę z 19 728 dolarów do 29 000 dolarów, co jednoznacznie potwierdza rozwój społeczno-gospodarczy. W ciągu ostatnich dziesięciu lat Belgia, współtwórca Unii Europejskiej, prowadziła zdecydowaną politykę systematycznego rozwoju gospodarczego, stabilizacji spo-

łącznej, wzmocnienia finansów państwa oraz zmniejszenia deficytu budżetowego w celu zapewnienia równowagi budżetowej. Obniżanie długoterminowych stóp procentowych przyczyniło się do ożywienia inwestycji prywatnych, szczególnie w sektorze budownictwa. Niska inflacja i niskie stopy procentowe wzmocniały rosnące zaufanie rynków finansowych do Belgii.

Gospodarka odnosi szczególne korzyści wynikające z geograficznego umiejscowienia kraju na trasach tranzytowych. Atrakcyjność rynku belgijskiego jest przez inwestorów uzasadniana centralną lokalizacją w Europie, zarówno z praktycznego i ekonomicznego punktu widzenia, obecnością instytucji europejskich i międzynarodowych, istnieniem dobrej infrastruktury komunikacyjnej, dysponowaniem wykwalifikowaną, wielojęzyczną i efektywną siłą roboczą, dobrą jakością centrów przemysłowych, wysokim poziomem życia.

W Belgii inwestorzy krajowi i zagraniczni traktowani są jednakowo i korzystają z tych samych przywilejów i ułatwień finansowych. Z myślą o przyciągnięciu głównie wielkich firm wielonarodowych stworzony został system podatkowy idealny dla tzw. centrów koordynacyjnych, dystrybucyjnych i usługowych. Po regionalizacji i federalizacji państwa belgijskiego problematyka instrumentów proinwestycyjnych przeszła do kompetencji regionów, które dysponują rozbudowaną infrastrukturą instytucjonalną dla popierania inwestycji. Regionalne agencje rozwoju gospodarczego mają na celu przygotowanie terenów do inwestycji przemysłowych. Utworzone zostały również regionalne agencje inwestycyjne jako spółki akcyjne prawa publicznego, które są zarówno bankami rozwoju, holdingami publicznymi, jak i organami realizującymi politykę przemysłową.

W Wielkiej Brytanii wielkość efektu strukturalnego wykazywała skokowy wzrost z 6,49% w 1997 r. do 16,29% w roku 2000, a następnie spadek do 0,25% w 2003 r. Odzwierciedla to tym samym zmiany w strukturze produkcji przemysłowej oraz sektorowych wydajnościach pracy i ich wpływ na wzrost relacji efektywnościowej. W badanych latach 1993-2003 nastąpił znaczny spadek udziału przemysłu w PKB – z 34,1 do 24,9%, a niewielki w zatrudnieniu – z 27,2 do 25%. Natomiast wydajność pracy wzrosła z 49 539,8 w 1993 r. do 57 902,1 w roku 2003. Poprawa relacji efektywnościowej miała miejsce również w gospodarce narodowej (z 39 515,6 do 58 134,7) oraz w usługach (z 35 321,2 do 57 899). Sektor usług zwiększył również swój udział w strukturze PKB z 64 do 73,7% i zatrudnieniu z 71,6 do 74%. Wskaźnik bezrobocia spadł z 10,0 do 5,0%. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych utrzymuje się na prawie niezmiennym poziomie, tj. 14 821 mln dolarów w 1993 r. i 14 574 mln dolarów w 2003 r. Natomiast w wypływie odnotować można ponad 2-krotny wzrost: w badanych latach z 26 063 mln do 55 316 mln dolarów. Zmniejszył się udział nakładów na B + R w PKB z 2,07 do 1,89%. Efektem zmian strukturalnych i rozwoju społeczno-gospodarczego był sukcesywny wzrost PKB na osobę, z 17 850 dolarów w 1993 r. do 27 700 USD w 2003 r. Wielka Brytania, która w 1993 r. ratyfikowała Traktat z Maastricht, stając się członkiem Unii Europejskiej, jest krajem wysoko rozwiniętym, jedną z potęg gospodarczych świata. W ciągu lat

1950-1970 jej udział w produkcji przemysłowej krajów kapitalistycznych zmniejszył się z 12 do ok. 6%, a w latach 80. spadł do poziomu 4%, co było wynikiem wolnego tempa wzrostu (przeciętnie 2% rocznie) oraz długotrwałych okresów recesji gospodarczej, zwłaszcza na początku lat 70. i 90. Do końca lat 70. duży udział w gospodarce miał sektor państwowy. Od początku lat 80. nastąpił intensywny proces prywatyzacji. Malowało znaczenie starych okręgów przemysłowych – część z nich objęto restrukturyzacją, a zwiększyło się znaczenie nowych powstających wokół portów i w strefach podmiejskich wielkich miast.

We Francji charakterystyczny był spadek wielkości „efektu strukturalnego” z 12,35% w 1997 r., do 4,30% w 2000 r. i 2,12% w roku 2003. Oznacza to malejący wpływ zmian w strukturze produkcji przemysłowej na społeczną wydajność pracy, a wzrastający sektorowych wydajności pracy z 87,65 do 97,88% (por. różnica 100%-Es). Największą wielkość i wzrost odnotowano w przemyśle, tj. z 39 855,7 w 1993 r. do 67 048,7 w 2003 r., przy utrzymaniu prawie tego samego poziomu udziału w PKB, tj. 26,5 i 26%, oraz spadku w zatrudnieniu z 31,3 do 25%. W przypadku usług analogiczne wielkości to 71,1 i 71% w PKB, a 61,5 i 71% w zatrudnieniu. Wydajność pracy w tym sektorze wzrosła z 54 423,2 w 1993 r. do 64 469 w 2003 r., osiągając poziom gospodarki narodowej. Dostrzega się tendencję malejącą bezrobocia z 11,1 do 9,4%. Znamienne były wzrosty w napływie i wypływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, tj. odpowiednio w napływie z 16 443 mln dolarów w 1993 r. do 47 026 mln dolarów w 2003 r., oraz w wypływie z 19 736 mln dolarów do 57 333 mln dolarów. Nieznacznie obniżył się poziom udziału krajowych wydatków na badania i rozwój – z 2,37 do 2,19% w PKB. Natomiast widoczna była poprawa relacji PKB na osobę z 19 292 dolarów do 27 500 dolarów, co korespondowało z tendencjami rozwojowymi gospodarki. Francja wśród sześciu państw – założycieli Unii Europejskiej, jest jednym z najbardziej rozwiniętych gospodarczo państw świata. Kluczowym priorytetem rządu francuskiego jest zapewnienie odpowiedniego klimatu dla zagranicznych inwestycji we Francji, jako czynnika kreującego nowe miejsca pracy i stymulującego wzrost gospodarczy. Regulacje prawne dotyczące inwestowania we Francji są stosunkowo proste, a zagranicznym inwestorom oferuje się różnego rodzaju ulgi. Francja jest atrakcyjnym rynkiem inwestycyjnym ze względu na swoje położenie w centrum Europy, dobrą infrastrukturę i wykształconą siłę roboczą. Kraje Unii Europejskiej, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Brazylia i Japonia to najważniejsze państwa inwestujące we Francji.

W Szwecji zaobserwowano wzrost efektu strukturalnego z 0% w 1997 r. do 4,73% w roku 2000 i niewielki spadek do 3,19% w 2003 r. Zatem, decydujący wpływ na wzrost społecznej wydajności pracy miała poprawa sektorowych relacji, powyżej 95%. W badanych latach 1993-2003 nastąpił wzrost udziału przemysłu w strukturze PKB (z 27 do 29%) i spadek w zatrudnieniu (z 28,2 do 24%). Natomiast wydajność pracy blisko dwukrotnie zwiększyła się z 34 936,7 w r. 1993 do 69 286,9 w roku 2003, przekraczając w tym roku relacje w gospodarce narodowej, tj. 57 340,9, oraz w usługach – 53 466,5. W jednym i drugim przypadku nastąpiło zwiększenie wiel-

kości odpowiednio z 36 489,5 i 37 766,1 w roku 1993. W latach tych odnotowano również spadek udziału usług w PKB z 71 do 69%, a w zatrudnieniu wzrost z 68,6 do 74%. Wskaźnik bezrobocia obniżył się z 9,0 do 5,6%. Utrzymywał się poziom w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, tj. 3845 mln dolarów w 1993 r. i 3436 mln dolarów w 2003 r. Natomiast w wypływie w badanych latach nastąpił wzrost – z 1358 mln dolarów do 10 588 mln dolarów, a więc ponad 7-krotny. Należy również odnotować istotne zwiększenie udziału krajowych wydatków na B + R w PKB: z 2,70 do 3,98%, a także PKB na osobę z 19 064 dolarów w 1993 r. do 26 800 dolarów w 2003 r. Na początku lat 90. Szwecję, która stała się członkiem Unii Europejskiej w 1995 r., dotknęła najpoważniejsza od lat 30. recesja gospodarcza. Program naprawczy przyczynił się do wzrostu PKB w 1994 r. o 10%. Od 1998 r. wzrost PKB jest na poziomie ok. 3%. Poprawie uległy wskaźniki makroekonomiczne. W ostatnich latach obniżały się długoterminowe stopy procentowe. Inflacja utrzymuje się na niskim, stabilnym poziomie.

W Niemczech wielkość efektu strukturalnego ukształtowała się na poziomie powyżej 20%, wykazując tendencję spadkową z 27,33% w 1997 r. do 26,02% w roku 2000 i 21,44% w 2003 r. Wyraźny był zatem wpływ zarówno zmian w strukturze produkcji przemysłowej, jak i postępu w sektorowych wydajnościach pracy na wzrost społecznej wydajności pracy. W dziesięcioleciu 1993-2003 udział przemysłu w PKB zmalał z 34,5 do 31%, podobnie w zatrudnieniu – z 41 do 33,4%. Natomiast wydajność pracy wzrosła w tym sektorze z 36 980,9 w 1993 r. do 48 250,2 w roku 2003, nie uzyskując jednak osiągniętego poziomu w gospodarce narodowej, tj. odpowiednio 43 948,3 i 51 985,7, a także w usługach 53 401,3 w 1993 r. i 55 407,9 w roku 2003. Udział usług w strukturze PKB wzrósł z 64,4 do 68% oraz w zatrudnieniu, z 53 do 63,8%. Wskaźnik bezrobocia wzrósł z 7,7 do 9,6%. Charakterystyczny jest również wzrost w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych z 368 mln dolarów w 1993 r. do 12 878 mln dolarów w 2003 r., a spadek w wypływie z 17 196 mln dolarów do 2562 mln dolarów w analogicznych latach. Utrzymywał się poziom udziału krajowych wydatków na badania i rozwój w PKB, tj. odpowiednio 2,53 i 2,55%. Zgodnie z ogólnymi tendencjami rozwojowymi państw UE-15 relacja PKB na osobę systematycznie wzrasta z 19 905 dolarów w 1993 r. do 27 600 dolarów w 2003 r.

Niemcy to największa gospodarka Europy i trzecia potęga gospodarcza świata. Są jednym z 6 państw – założycieli Unii Europejskiej. Wielkość produktu krajowego brutto Niemiec stanowi ok. ¼ PKB UE. Gospodarkę cechuje wysoka koncentracja produkcji i kapitału. Połowa obrotów w przemyśle przypada na duże przedsiębiorstwa, które należą do największych w świecie.

W Holandii wielkość efektu strukturalnego wyraźnie zmalała z 20,17% w 1997 r. do 10,72% w roku 2000 i 2,66% w 2003 r. Zatem zmniejszał się również wpływ zmian w strukturze produkcji przemysłowej na społeczną wydajność pracy, a wzrastał postęp w sektorowych wydajnościach. W latach 1993-2003 przemysł utrzymał swój udział w PKB na zbliżonym poziomie, tj. 26 i 25,7%. Natomiast nastąpił

spadek w zatrudnieniu – z 28,2 do 23%. W przypadku wydajności pracy odnotować można było zdecydowaną poprawę z 52 640,2 w 1993 r. do 73 732,3 w roku 2003, z wyraźnym przekroczeniem wielkości w gospodarce narodowej 65 986,1 oraz w usługach 64 359,1. Sektor usług wykazał nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem 1993, w którym osiągnął poziom 61 419,7. Jego udział w PKB ukształtował się na zbliżonym poziomie 71 i 71,2%. W przypadku zatrudnienia zaobserwowano wzrost z 66 do 73%. Bardzo wyraźnie zmalało bezrobocie – z 6,2 do 3,8%. Obserwowano znaczne zwiększenie napływu i wypływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W napływie był to 3-krotny wzrost z poziomu 6443 mln dolarów w 1993 r. do 19 693 mln dolarów w 2003 r., a w wypływie ponad 3-krotne zwiększenie wielkości – z 10 063 mln dolarów do 36 126 mln dolarów. Nieznacznie obniżył się udział nakładów na B + R w PKB z 1,97 do 1,80%. Postępowe procesy rozwojowe znalazły odbicie we wzroście relacji PKB na osobę, tj. z 19 798 dolarów w 1993 r. do 28 600 dolarów w 2003 r. Holenderski system gospodarczy nazywany jest gospodarką consensusu. Stabilność ekonomiczna utrzymywana jest dzięki strukturalnym, intensywnym kontaktom pomiędzy pracodawcami, pracownikami i adekwatnymi instytucjami administracji państwowej. Holendrzy poświęcają wiele uwagi doskonaleniu i wykorzystywaniu swojej wiedzy. Ministerstwo Spraw Ekonomicznych Królestwa Niderlandów prowadzi aktywną politykę wspierania działań innowacyjnych, oferując programy subwencyjne, stojące otworem dla wszystkich przedsiębiorstw mających swoją siedzibę w Holandii, niezależnie od obywatelstwa właścicieli. Innowacje w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw wspierane są w ramach sieci osiemnastu Ośrodków Innowacyjnych udzielających tym firmom porad, a także pełniących funkcję pośrednika w kontaktach z instytucjami badawczymi bądź innymi firmami.

W Austrii efekt strukturalny osiągnął wielkości 0% w 1997 r., 9,11% w 2000 i 6,3% w roku 2003. Świadczy to jednoznacznie o pozytywnych zmianach w sektorowych wydajnościach pracy, które miały decydujący wpływ na wzrost społecznej wydajności (powyżej 90%). W latach 1993-2003 odnotowano następujące tendencje. W strukturze PKB wzrósł udział przemysłu z 27% w 1993 r. do 33% w 2003, a zmalał usług – z 70 do 65%. W zatrudnieniu natomiast dostrzega się odwrotną zależność, tj. wzrost w usługach z 56,4 do 67%, a spadek w przemyśle z 35,4 do 29%, przy czym jego wydajność systematycznie i wyraźnie zwiększała się z 36 640,9 do 63 274,3, przekraczając w 2003 r. wielkość w gospodarce narodowej, tj. 55 604,7. Jedynie w 1993 i 1997 r. kształtowała się ona poniżej osiągniętej relacji. Znamienny był natomiast spadek wydajności pracy w usługach z 59 624,5 w 1993 r. do 53 944,8 w 2003, a istotny wzrost w rolnictwie, z 17 792,7 do 27 802,3. W przypadku tego państwa również dostrzega się najwyższą wydajność pracy w przemyśle. Bezrobocie utrzymało się na niskim poziomie, osiągając następujące wielkości – w 1993 r. 4,0% i w 2003 r. 4,3%. Napływ bezpośrednich inwestycji wzrósł w badanych latach z 1137 mln dolarów do 6862 mln dolarów, a wypływ z 1190 mln dolarów do 7090 mln dolarów. Zwiększył się również udział nakładów na badania i rozwój w PKB z 1,47 do 2,20%. Znamienna jest również poprawa relacji PKB na osobę: z 20 869

dolarów w 1993 r. do 30 000 dolarów w 2003 r. Austria jest jednym z najbogatszych i najbardziej stabilnych ekonomicznie krajów UE. Po trudnościach ekonomicznych związanych z II wojną światową od lat 50. następował szybki rozwój gospodarczy. Sytuacja ekonomiczna poprawia się również od momentu przystąpienia Austrii do Unii Europejskiej w 1995 r. Efektem jest napływ inwestycji międzynarodowych koncernów. Inwestorzy zagraniczni muszą spełnić szereg warunków, aby rozpocząć inwestycje. Nie jest wymagany udział obywatela austriackiego w inwestowanym kapitale, ale co najmniej jeden z menedżerów musi posiadać zezwolenie na pobyt stały na terenie Austrii. Austriackie prawo rządu federalnego, prowincji i lokalnego przewiduje ulgi dla inwestorów zagranicznych i krajowych, jak np. zwolnienia podatkowe, preferencyjne kredyty, dotacje. Większość z tych ulg jest dostępna tylko w przypadku spełnienia wskazanych kryteriów, np. wprowadzenie nowej technologii, redukcja bezrobocia itp.

W Danii znamienny jest skok wielkości efektu strukturalnego z 0,02% w 1997 r. oraz 1,09% w 2000 r. do 14,60% w roku 2003. Dotyczy to również przeszło dwukrotnego wzrostu wydajności pracy w przemyśle z 40 595,2 w roku 1993 do 86 323,9 w 2003 r., przy wyraźnym spadku jego udziału w zatrudnieniu z 26,8 do 17% oraz nieznacznym w PKB – z 27 do 26% w analogicznych latach. Relacja efektywnościowa przekraczała znacznie uzyskane w 2003 r. wielkości w gospodarce narodowej, tj. 56 442,6, oraz w usługach 50 726,9, w których podobnie jak w rolnictwie dostrzega się poprawę wskaźnika mającego wpływ na wzrost społecznej wydajności pracy. Sektor usług zwiększył swój udział w strukturze w PKB z 69 do 71%, a w zatrudnieniu z 67,3 do 79%. Poziom bezrobocia zmniejszył się z 9,6 do 5,6%. Napływ i wpływ bezpośrednich inwestycji cechują zbliżone tendencje. W napływie nastąpił wzrost wielkości z 1669 mln dolarów w 1993 r. do 2609 mln dolarów w 2003 r., a w wypływie odnotowuje się niewielki spadek z 1261 mln dolarów do 1159 mln dolarów. Nastąpiło zwiększenie udziału krajowych wydatków na B + R w PKB z 1,64 do 2,53%. Poprawa relacji PKB na osobę z 20 059 dolarów w 1993 r. do 31 200 dolarów w 2003 r. odzwierciedla postępowy charakter procesów gospodarowania. Przyjęty przez Danię model państwa socjalnego sprawia, że rola sektora publicznego jest bardzo duża. Jednocześnie udział państwa w sektorze produkcyjnym jest niski w porównaniu z innymi krajami UE, a polityka przemysłowa mało aktywna. Model duński to także spłaszczona struktura dochodów ludności, wyrównywana transferami z budżetu państwa. Jedną z cech charakterystycznych gospodarki jest długoletnia tradycja samorządu gospodarczego. Stowarzyszenia sektorowe mają bardzo silną pozycję. Stwarza to sytuację, w której pomimo formalnej otwartości duńskiej gospodarki dostęp do wielu segmentów rynku, w tym zwłaszcza do sektora usług zdominowanego przez przedsiębiorstwa publiczne, jest bardzo trudny.

W Finlandii wielkość efektu strukturalnego ukształtowała się na niewielkim poziomie, tj. 0% w 1997 r., 2,28% w 2000 r., oraz 2,57% w roku 2003. Zatem wzrost społecznej wydajności pracy spowodował przede wszystkim postęp w sektorowych wydajnościach pracy w prawie 100%. Najbardziej widoczny był w przemyśle, które-

go wydajność pracy wzrosła z 60 595,4 w 1993 r. do 84 286,7 w roku 2003, znacznie przekraczając wielkości osiągnięte w gospodarce narodowej, tj, 54 538,5 i usługach 48 305,5. Zmalał przy tym udział tego sektora w strukturze PKB z (37 do 34%), a wzrósł w zatrudnieniu (z 20,9 do 22%) w badanym przedziale lat. W przypadku usług został odnotowany wzrost w PKB z 56 do 62% i utrzymanie poziomu w zatrudnieniu, tj. 70,5 i 70%. Natomiast jego wydajność wzrosła ponad 1,5-krotnie. Należy jednak podkreślić zdecydowanie najwyższą wydajność pracy w przemyśle. Uwypuklić trzeba również bardzo duży spadek wskaźnika bezrobocia – z 16,4 do 9,0%. Nastąpił ponad 3-krotny wzrost w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, z 864 mln dolarów w 1993 r. do 2768 mln dolarów w 2003 r., a w wypływie ujemna zmiana z 1407 mln dolarów do 7381 mln dolarów. Widoczne jest zwiększenie nakładów na badania i rozwój. Ich udział w PKB wzrósł z 2,03 do 3,49%. Symptomatyczny jest również wzrost PKB na osobę z 17 118 dolarów w 1993 r. do 27 300 dolarów w 2003 r. Finlandia, od 1995 r. członek Unii Europejskiej, jest krajem, który osiągnął wysoki poziom rozwoju przemysłu i rolnictwa, mimo niedostatków surowców naturalnych, zwłaszcza paliw i niesprzyjających warunków dla produkcji rolnej. Gospodarkę cechuje znaczny udział sektora państwowego i spółdzielczego. Początek lat 90. zaznaczył się w gospodarce fińskiej olbrzymią recesją, przejawiającą się spadkiem PKB, wzrostem bezrobocia, inflacji i zadłużenia zagranicznego. Od roku 1994 sytuacja zaczęła się stopniowo poprawiać. Przeprowadzono szereg reform gospodarczych i zrestrukturyzowano przemysł.

Finlandia w latach 1995-2000 zdecydowanie poprawiła konkurencyjność, zajmując czołowe miejsce w skali światowej. Głównymi czynnikami wpływającymi na poprawę sytuacji ekonomicznej były: rozwój sektora technologii informatycznych i telekomunikacji, eksport, wysoki poziom edukacji oraz infrastruktury.

W Hiszpani odnotowano wzrost wielkości „efektu strukturalnego” z 13,05% w 1997 r. do 18,9% w roku 2000, a następnie spadek do 11% w 2003 r. Zatem poziom powyżej 80% to odzwierciedlenie wpływu zmian w sektorowych wydajnościach na wzrost społecznej wydajności pracy. W badanym przedziale lat od 1993 r. do 2003 r. zmniejszył się udział przemysłu w strukturze PKB, z 33,6 do 31%, a wzrósł w zatrudnieniu, z 24% do 29%. W tym czasie wydajność pracy osiągnęła najwyższe wielkości, wykazując przy tym tendencję wzrostową z 53 880 do 59 349,5, przekraczając w 2003 r. relację w gospodarce narodowej (wynoszącą 55 520,5) i w usługach (56 388). W przypadku sektora usług odnotowano wzrost jego udziału w PKB – z 62,8 do 65% oraz w zatrudnieniu – z 62 do 64%. Przy tym nastąpiło również zdecydowane zwiększenie wydajności pracy z 38 982, 3 do 56 388. Bardzo ważne było obniżenie wielkości bezrobocia z wysokiego poziomu 18,6 do 11,3%. Należy również wyeksponować pozytywne zmiany w kształtowaniu się ważnego czynnika dynamizującego rozwój – napływu i wypływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W napływie nastąpił wyraźny wzrost z 9572 mln dolarów do 25 649 mln dolarów, a w wypływie jeszcze większy – z 3 174 mln dolarów do 23 395 mln dolarów. Sukcesywnie zwiększał się udział krajowych wydatków na badania i rozwój w PKB:

z 0,84 do 1,10%. Przeobrażenia skutkują również poprawą relacji PKB na osobę, tj. wzrostem z 14 401 dolarów w 1993 r. do 22 000 dolarów w 2003 r. Hiszpania, od 1993 r. członek Unii Europejskiej, jest zaliczana do grupy państw wysoko rozwiniętych. Szybszy rozwój gospodarki zaczął się w latach 60., a w latach 70. nabrał większego tempa dzięki znacznemu napływowi kapitału zagranicznego, głównie amerykańskiego, szwajcarskiego, niemieckiego, francuskiego i brytyjskiego. Najwięcej inwestowano w turystykę, w rozwój przemysłu i sektora bankowego. Po wejściu do Unii Europejskiej w Hiszpanii zmalało tempo wzrostu gospodarczego, co było związane z ogólnym osłabieniem koniunktury i wzrostem bezrobocia, które szczególnie dotknęło restrukturyzującą się gospodarkę kraju. Ponowne ożywienie nastąpiło w połowie lat 90. Aby przyciągnąć zagranicznych inwestorów, rząd wydał szereg regulacji zachęcających zagraniczne firmy do inwestowania w Hiszpanii. Jedną z nich pozwałała, z niewielkimi wyjątkami, na 100-procentowy udział kapitału zagranicznego w tworzonych lub już istniejących przedsiębiorstwach.

Inwestorzy zagraniczni, podobnie jak krajowi, mogą liczyć na redukcję podatków, pomoc finansową, zatrudnienie i szkolenie pracowników, a także na badania i rozwój. Dodatkowe zachęty oferują władze regionalne.

Grecja wyróżniła się wśród wszystkich badanych państw osiągnięciem najwyższej wielkości efektu strukturalnego, tj. 95,99% w 1997 r., który jednak zmalał do poziomu 20,04% w roku 2000, a następnie 17,76% w 2003 r. Do wcześniejszego już stwierdzenia należy jeszcze dodać, że w przemyśle w latach 1993-2003 nastąpił największy, bo dwukrotny wzrost wydajności z pracy, z 28 962,7 do 56 736,8, osiągając poziom w usługach z 2003 r. i przekraczając poziom osiągniętych w gospodarce narodowej, tj. 49 336,4. Udział tego sektora zmalał zarówno w PKB (z 25 do 23%), jak i zatrudnieniu (z 30 do 20%). Natomiast wzrósł w usługach, analogicznie z 64 do 69% w PKB oraz z 43 do 60% w zatrudnieniu. W przypadku wydajności pracy relacja efektywnościowa zwiększyła się w niewielkim stopniu, tj. z 51 728,8 do 56 736,8, podobnie jak w rolnictwie. Zatem znamienny był wzrost wydajności pracy w przemyśle. Bezrobocie utrzymało się na zbliżonym poziomie, tj. 8,6% w 1993 r. i 9,3% w 2003 r. W napływie i wypływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych można odnotować niewielki spadek wielkości. W pierwszym przypadku z 1244 mln dolarów do 662 mln dolarów, w drugim brak jest danych źródłowych z 1993 r. W 2003 r. wielkość ta wyniosła 47 mln dolarów. Niewielki był też udział w PKB nakładów na sferę B + R, odpowiednio w badanych latach 0,36 i 0,65%. Znacznie poprawiła się natomiast relacja PKB na osobę, z 12 040 dolarów w 1993 r. do 19 900 dolarów w 2003 r.

Gospodarka Grecji, która w 1993 r. przystąpiła do Unii Europejskiej, rozwija się dynamicznie, wykazując od wielu lat stały i znaczny wzrost PKB. W roku 2001 wzrost gospodarczy był wyższy od przeciętnego dla krajów UE (4,1%). Polityka rządu w dziedzinie finansów publicznych przyczyniła się do uzyskania nadwyżki budżetowej w 2001 r. w wysokości 0,1% PKB. Podjęto również działania mające na celu obniżenie bezrobocia i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Obserwuje

się wysoki napływ inwestycji zagranicznych w sektorze usług, zwłaszcza w bankowości, turystyce i w handlu. Znacznie wzrasta poziom wydatków gospodarstw domowych, spowodowany m.in. łatwiejszym dostępem do kredytowania, ale również polityką łagodzenia podatków oraz utrzymującą się dobrą koniunkturą na rynku papierów wartościowych. Notowany jest stały wzrost inwestycji kapitałowych zarówno na rynku prywatnym, jak i w sektorze publicznym, głównie dzięki atrakcyjnemu dla inwestorów poziomowi stóp procentowych. Obecnie reforma sektora publicznego oraz restrykcyjna polityka budżetowa pozostają najważniejszymi celami gospodarczymi państwa.

We Włoszech wielkość efektu strukturalnego utrzymywała się na poziomie poniżej 10%, tj. 8,53% w 1997 r., 7,54% w 2000 r. i 9,62% w roku 2003. Zatem decydujący wpływ na wzrost społecznej wydajności pracy miała poprawa sektorowych wydajności pracy, powyżej 90%. W badanych latach 1993-2003 udział przemysłu w strukturze PKB zmalał z 33% do 30, a w zatrudnieniu utrzymał prawie ten sam poziom, tj. 32,2 i 32%. Znacznie natomiast wzrosła wydajność pracy z 46 307,7 w 1993 r. do 60 397,2 w roku 2003, podobnie jak wielkość w gospodarce narodowej (z 45 185,1 do 64 423,7) oraz w usługach (z 49 625,7 do 69 127,7). Sektor usług zwiększył swój udział w strukturze PKB z 63,7 do 67,6%, a w zatrudnieniu z 58 do 63%. Nieznacznie spadł wskaźnik bezrobocia z 10,1 do 8,6%. Widoczne zmiany wystąpiły w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych – 4,5-krotny wzrost: z 3751 mln dolarów do 16 979 mln dolarów, niewielki natomiast w wypływie – z 7231 mln dolarów do 9128 mln dolarów. Zmniejszył się nieznacznie udział krajowych wydatków na badania i rozwój w PKB – z 1,23 do 1,16%. Tendencje rozwojowe w gospodarce skutkują coraz wyższą wielkością PKB na osobę: 19 009 dolarów w 1993 r. i 26 800 dolarów w 2003 r.

W Portugalii efekt strukturalny ukazuje dynamiczny wpływ zmian struktury produkcji przemysłowej na wzrost społecznej wydajności pracy, ukształtowany na poziomie 21,9% w 1997 r., 17,02% w 2000 r. i 28,02% w roku 2003. Powstała w wyniku różnicy wielkość potwierdza postęp w sektorowych wydajnościach pracy, istotny również z punktu widzenia relacji efektywnościowej. W latach 1993-2003 nastąpił spadek udziału przemysłu w strukturze PKB (z 36 do 28,7%) oraz w zatrudnieniu (z 35 do 30%). W tym samym czasie wydajność pracy tego sektora wzrosła z 26 821,4 do 35 884,4, pozostając na niższym poziomie niż wielkości w gospodarce narodowej, tj. w 2003 r. 37 509,8 i w usługach 42 323,6; w 1993 r. 33 609,6. Sektor usług wykazywał również wzrost udziału w PKB: z 58% w 1993 r. do 67,7% w 2003 r., a także w zatrudnieniu z 45 do 60%. Bezrobocie utrzymywało się na niskim poziomie w badanych latach, tj. 5,6 i 6,2%. W napływie i wypływie bezpośrednich inwestycji odnotować można spadek, odpowiednio z 1516 mln dolarów do 962 mln dolarów oraz z 107 mln dolarów do 96 mln dolarów. Stosunkowo niski był też udział w PKB krajowych wydatków na sferę badawczo-rozwojową, który wykazywał przy tym tendencję wzrostową. Odpowiednio dla wyróżnionych lat były to wielkości 0,61 i 0,94%. Proces rozwoju gospodarki widoczny był we wzroście PKB na osobę: z 12 051 dolarów w 1993 r. do 18 000 dolarów w 2003 r. Portugalia jest jednym

z najszybciej rozwijających się krajów Europy. Na przyspieszenie rozwoju wpłynęły członkostwo w EWG i Unii Europejskiej oraz napływ kapitału zagranicznego. Następują tu szybkie zmiany struktury gospodarki. Rośnie rola usług, zwłaszcza handlu i turystyki.

Badania empiryczne i materiał faktograficzny potwierdzają skuteczność zintegrowanego i jednolitego sposobu funkcjonowania państw UE-15 odnoszących sukces ekonomiczny, którego wyrazem jest rozwój gospodarki opartej na wiedzy ze wszystkimi efektami – wysokim poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego, wysokim standardem jakościowym gospodarki i dobrobytem materialnym społeczeństwa. UE-15 dostarcza zobiektywizowanych wzorców procesów gospodarowania. Nowym członkom Unii wskazuje na prawidłowości strukturalne i tendencje rozwojowe nowej gospodarki. Tylko ich respektowanie w praktyce gospodarczej prowadzi do dynamizacji ewolucji strukturalnej.

Literatura

- Bernaś B., Ryszawska-Grzeszczak B., Kowalik P., Pietrzak A., *Unia Europejska na przełomie tysiącleci*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów, Wrocław 2002.
- Hansen I.D. (red.), *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Jaworska M., *Zmiany strukturalne w przemyśle państw OECD w latach 1993-2003 – trendy i ocena efektu strukturalnego*, AE, Wrocław 2007.

Strony internetowe

- <http://encyklopedia.pwn.pl>.
- <http://web.mg.gov.pl>.
- <http://www.isep.pw.edu.pl>.
- <http://www.euroinfo.org.pl>.

THE WAY TO THE ECONOMIC SUCCESS OF THE EUROPEAN UNION

Summary

Economic success means the highest level of socio-economic development and financial prosperity of society. Achieving such an effect in economy is possible thanks to restructuring. Putting emphasis on knowledge and R&D zone is currently a basis for economic development, creating professions as well as raising life standard. Information and communication technologies determine the strategic direction of developmental expansions.

Maria Jaworska – dr, adiunkt w Katedrze Zarządzania Strategicznego i Logistyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu – Wydział w Jeleniej Górze.